

Опара М.М., кандидат
сільськогосподарських наук, доцент,
професор кафедри землеробства і агрохімії
імені В.І.Сазанова

Полтавська державна аграрна академія

В.І.САЗАНОВ І ПОЛТАВСЬКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ДОСЛІДНА СТАНЦІЯ

Нинішнього, 2019 року, виповнюється 135 років з часу заснування Полтавської державної сільськогосподарської станції ім.М.І.Вавилова – славетної наукової установи з її багатою історією та відкриттями світового виміру.

З нею пов'язані імена всесвітньовідомих вчених М.І.Вавилова, В.В.Докучаєва, А.Є.Зайкевича, О.О.Ізмаїльського, П.А.Костичева, О.Н.Соколовського, І.В.Якушкіна, В.І.Сазанова, Ю.Ю.Соколовського, С.Ф.Третьякова, М.М.Самбікіна, О.П.Бондаренка, М.В.Курдюмова, які творили її історію, внесли вікопомний вклад в історію сільськогосподарської науки.

Серед них чільне місце займає ім'я Віктора Івановича Сазанова – одного з найвидатніших організаторів сільськогосподарської дослідної справи, вченого в галузі агрохімії, землеробства, селекції рослин та методики дослідної справи з агрономії, доктора сільськогосподарських наук, професора, Героя Праці, одного з директорів цієї славної наукової установи.

Очолював він її з серпня 1920 року по грудень 1929 року. В цей період станція переживала важкі часи. Майже два роки після смерті С.Ф.Третьякова вона немала директора, що значною мірою відбилося на науковій роботі.

Призначення В.І.Сазанова на посаду директора значно активізувало її роботу. Він склав програму діяльності станції, яка не тільки відрізнялася низкою різнобічних наукових ідей, а й новаторським підходом, викликала широкий резонанс серед наукового загалу. Віктор Іванович надав своїй програмі більш економічного звучання.

Помітно оновилися тематика, активізувалися наукові дослідження, площа дослідного поля зросла в дев'ять разів, порівняно з 1884 роком.

До станції були приєднані землі колишнього маєтку Скліфосовського, передано огородне господарство «Стехівка», земельна ділянка в Степному (нині державне підприємство, дослідне господарство «Степне»), приєднана в якості філіалу Красноградська дослідна станція з дослідним полем і підсобним господарством.

При відділі рільництва в 1921 році був організований підвідділ городництва, який проводив роботу в господарстві «Стехівка», яке найбільш відповідало вимогам вирощування овочевих культур.

Станція відновила свою видавничу діяльність. Уже 5 січня 1921 року вийшов 34-й випуск праць станції. Тут приводились рекомендації по проведенню зимових робіт і весняного посіву. Особлива увага зверталася на необхідність боротьби з льодовою кіркою і вимоками на посівах озимини, на максимальне накопичення і використання гною. В зв'язку відсутністю поставок мінеральних добрив рекомендувалось використовувати пічний попіл. В рекомендаціях по проведенню весняних робіт багато уваги приділялось використанню веснооранки під найбільш посухостійкі культури – кукурудзу, просо, гречку, соняшник. Селянам рекомендувалось проводити колективний посів сівалками, відмічалась необхідність і економічна вигода посіву буряків, картоплі.

В 1923 році була переглянута програма і обсяги наукових досліджень. В.І.Сазанов опублікував нарис природно-історичних умов Полтавської губернії і висвітлив програму досліджень дослідної станції.

Була поставлена задача - розробка питань інтенсифікації місцевого господарства; розширення посівів і підвищення урожайності цукрового буряка, картоплі, соняшника; організації вирощування сортового насіння.

Роки директорства В.І.Сазанова були періодом значного підйому в роботі станції: розширився обсяг досліджень, підвищився їх теоретичний рівень, поліпшилась матеріальна база.

У відповідності з програмою, з осені 1924 року були закладені дослід по вивченню впливу мінеральних добрив, розпочато вивчення беззмінного посіву 20 культур по удобреному і удобреному гноєм (20 т/га) фонах, зокрема, озимої пшениці, озимого жита, ярої пшениці, ячменю, вико-вівса на насіння, трав і огородніх культур. Знову розпочалося вивчення строків посіву озимини, суданської трави на сіно і насіння, а також сортів озимої пшениці, жита, ярої пшениці, ячменю, вівса, проса, картоплі.

За погодженням з Інститутом прикладної ботаніки проводився географічний посів 170 зразків різних сільськогосподарських культур, а також дослід по агротехніці вирощування кукурудзи – строках посіву, пасинкування; по виясненню впливу фону на урожайність і цукристість різних сортів цукрового буряка.

В цей же час велася значна робота по насінництву сільськогосподарських культур, вирощувалося високоякісне насіння і передавалося на договірній основі Укрсортнаєнтресту, а також реалізація частини його безпосередньо сільським трудівникам Полтавщини.

Обсяги виробництва насіння нарощувалися з року в рік. Наприклад, в 1927/28 сільськогосподарському році було вироблено сортового насіння: озимої пшениці – 389 ц, жита – 177, ярої пшениці -550, ячменю – 374, проса – 185, сої –

75; насіння кормового буряка еліти – 181, інших категорій – 170; насіння трав: люцерни – 137, еспарцету – 100, конюшини – 15; овочевих культур: картоплі – 1100, редиски – 18, огірків – 3,5, цибулі – 3, томатів – 1,75, гарбузів – 3,3, столового буряка – 4,5 ц. Насіння вирощувалося на площі 7 тис. га [1].

В 1924-1925 рр. на станції організується відділ застосування і економіки, у відділі рільництва – підвідділи селекції і колективних дослідів, розпочинається робота по селекції кормових буряків і люцерни. Ця робота стає комплексною оскільки досліджуються і розробляються майже всі питання сільськогосподарського виробництва.

Віктор Іванович домагався створити на Україні свої власні сорти кормових та цукрових буряків, налагодити їх насінництво і не залежати від іноземних фірм. Тому не випадково тут проводилося випробування 150 сортів кормового буряка, з яких відбирали найкращі, пристосовані до даних умов. Саме ці зразки лягли в основу полтавських сортів кормових буряків.

Крім цього, В.І.Сазанов започаткував селекцію цукрово-кормових гібридів буряка, а створення сортів важливої кормової культури люцерни здобуло всесвітню славу Полтавській сільськогосподарській дослідній станції.

В роки роботи В.І.Сазанова на посаді директора дослідної станції її структура була представлена наступними відділами: загальний і рільництва, які очолював директор, агрохімії, ентомології, застосування і економіки, зоотехнії; підвідділами: селекції, яким керував Віктор Іванович, метеорології, бур'янів, городництва, колективних дослідів.

В 1928 році під редакцією В.І.Сазанова був опублікований звіт відділу рільництва за 1927 рік. В ньому, поряд з результатами досліджень по агротехніці, приведені результати по беззмінних посівах 21-го виду рослин, а також дані по селекції кормового буряка.

В цьому ж році на станції була проведена перша науково-виробнича конференція колгоспників, на якій були представників 67 колгоспів.

З метою популяризації одержаних результатів досліджень, впровадження їх в селянському середовищі на станції було опубліковано серію брошур: «На допомогу селянству в боротьбі за кращий врожай», «Удобрение и урожай», «Сахарная и кормовая свекла». Висновки і результати роботи станції публікуються у всіх основних сільськогосподарських журналах. З 1925 по 1930 роки Полтавська дослідна станція видає популярно-науковий журнал «Полтавський селянин» [2].

Полтавський період роботи В.І.Сазанова на посаді директора співпав з урочистим святкуванням у 1925 році 40-річного ювілею дослідної станції. Урочисте засідання відбулося 29 травня 1925 року, на якому були присутні представники наукової громадськості з усіх куточків країни – всього біля 750 осіб. Перше засідання було присвячене привітанням від різних установ, організації і вшановувало Героїв Праці – робітників станції. Серед признаних

Героїв Праці було ім'я В.І.Сазанова, директора станції, який віддав дослідній справі безперервних 24 роки.

З нагоди 40-річного ювілею принагідно нагадати слова всесвітньовідомого вченого Миколи Івановича Вавилова, ім'я якого носить Полтавська державна сільськогосподарська дослідна станція: «Пусть солнце Украины бесконечно светит над Полтавским Опытным Полем...

Пусть длинная вереница деятелей, подобных Черепажину, Дьякову, Соколовскому, Третьякову, Курдюмову, Сазанову высоко держит знамя агрономической науки». Віктор Іванович Сазанов вніс значний вклад в історію аграрної науки, його небезпідставно вважають одним із кращих вітчизняних методологів в рослинництві.

Його праці «Цукровий і кормовий буряк», «Озимая рожь», «Просо в Центральном Казахстане», «За высокий урожай подсолнечника и проса», «Сельскохозяйственное опытное дело в растениеводстве и его методика» актуальні у науковців і сьогодні.

Його наукові здобутки того часу знаходять свій розвиток і нині в дослідженнях науковців Полтавської державної сільськогосподарської дослідної станції імені М.І.Вавилова: це і вивчення в різних аспектах сівозмін, це і беззмінні посіви, це і селекція та насінництво сільськогосподарських культур, це і різнопланові досліді з агротехніки, що підтверджує тісний зв'язок між наукою минулого і сьогоденням.

Список використаних джерел:

1. В.І.Сазанов - розбудовник вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи та громадянин: матеріали круглого столу, 28 листоп. 2014 р. м.Полтава / М-во аграр. політики і продовольства України, Полтав. держ. аграр. акад. Нац. акад. аграр. наук України, Нац. наук. с. – з. б-ка НААН. В.І.Аранчій, В.А.Вергунов, О.П.Анікіна [та ін.]. – Полтава, 2014. – 86 с.
2. Гриб Н.И., Чуйко В.К. Полтавская ордена Трудового Красного Знамени сельскохозяйственная опытная станция им.Н.И.Вавилова. – К.: Лыбидь, 1991 – 232 с.